

Nr 340

Av herr **Hagberg m. fl.**, om vissa direktiv för den s. k. parlamentariska försvarsutredningen.

Försvarsministern framhåller i årets statsverksproposition att det inte är möjligt att nu ta ställning till överbefälhavarens förslag till en ny försvarsordning. Trots detta förordar han beslut som går i ÖB-planens riktning och föregriper avgöranden som han förklarar måste grundligt övervägas. Särskilt de väldiga bemyndigandena för flygvapnet och förslaget om en utbyggnad av bombflyget (attackflyget) med 25 % går i denna riktning. Ett bifall till förslaget betyder att redan halva ÖB-planens linje när det gäller bombflygets utveckling förverkligas åtskilliga år före den beräknade tiden.

Med hänsyn härtill kan det vara anledning att erinra om några väsentliga drag i ÖB-planen. Enligt densamma skulle de samlade försvarsutgifterna budgetåret 1964/65 betydligt överskrida tre miljarder kronor. I detta belopp är utgifterna på kapitalbudgeten samt civilförsvaret inräknade, men däremot inte automatiska lönehöjningar, prisstegringar, civila utgifter som har samband med försvaret, den militära pensionsstaten, skyddsrumshyggan för befolkningen, försvaret och industrien.

Det kan nämnas att de svenska försvarsutgifterna 1947 utgjorde 729 miljoner kronor. Sedan dess visar några årsstater:

1954/55	.....	2 205 mkr.
1955/56	.....	2 270 »

För nästa budgetår föreslås även 2 270 mkr. Därest inte det kommande årets repetitionsövningar skulle inställas måste summan höjas med 67,7 mkr., d. v. s. till 2 337,7 mkr. Detta innebär att de *samlade* utgifterna för försvaret trots besparingen tangerar siffran 2,5 miljarder kronor.

Detta väldiga belopp motsvarar minst 150 000 nya bostadslägenheter. Det representerar utgifterna för hela kulturbudgeten och en betydande del av socialbudgeten sammantagna. Det gör 450 kronor per medborgare och år och betyder att för varje krona en medborgare lägger i direkt statsskatt slukar försvaret femtio öre.

Gör man en jämförelse med en rad med Sverige jämförliga stater finner man att redan 1953 var de svenska försvarsutgifterna 58 dollar per invånare medan motsvarande utgifter var i Belgien-Luxemburg 56, i Norge 48, Holland 45, Danmark 39, Jugoslavien 36, Schweiz 36, Italien 20 och Turkiet 15 dollar. Nästan alla jämförda länder fick efter kriget börja bygga upp en ny försvarsmakt från början medan Sverige aldrig nedrustade utan ganska snart efter krigsslutet började rusta upp försvarsmakten ytterligare.

En av huvudorsakerna till den ihärdiga, ehuru språngvisa efterkrigsinflationen är att söka i den militära upprustningen. Det säger sig självt att ett litet land som Sverige inte år efter år kan offra omkring trettio miljoner dagsverken för improduktiva ändamål utan att detta undergräver penningvärde och finanser. Dessa stora rustningsutgifter har samtidigt framtvingat en långvarig begränsning av bostadsbyggandet som vållar stora lidanden för hundratusentals människor. De brutala begränsningarna av skolhusbyggen, lärarutbildning, mot åtgärder för folkhälsan och trivseln, mot kultur och forskning liksom försämringarna av sociala reformer har sin grund i miljardrullningen för militära ändamål.

I stället för att skära ner militäranslagen vidtas åtgärder som ändå snabbare än vad ÖB-planen förutsåg kommer att driva upp dessa till planens maximala nivå. Sannolikheten talar för att därest inte en verklig vändning framtvingas kommer de *samlade* försvarsutgifterna att redan 1960 uppnå siffran tre miljarder kronor.

Föregående år gav försvarsministern en kort resumé över ÖB-planens innehåll. Det framgick därav att planen i väsentliga delar var hemligstämplad, att en del av riksdagens medlemmar i strid mot grundlagen skulle undantas från närmare redogörelser för planens innehåll, att alltså den fortsatta upprustningens motståndare skulle berövas inflytande på planens reella behandling och att följaktligen den fortsatta behandlingen skulle avvika från tidigare praxis. Stockholms-Tidningen skrev efter en sluten informationskonferens den 2 november 1954 följande:

Det blir nu närmast försvarsministerns sak att efter bebådade informationer och överläggningar med de demokratiska (!) partierna och deras ledare överväga, om och i vilka delar ÖB-planen behöver bli föremål för några principbeslut i riksdagen.

Själva den formella behandlingen av frågan har närmast bekräftat Stockholms-Tidningens påstående.

Den nu föreslagna utbyggnaden av bombflyget ansluter sig till den nya praxis som införts med tidsbundna materialplaner. Vi har sålunda numera fastställda sjuårsplaner för flygets och marinens materialförnyelser samt tioårsplan för arméns motsvarande materialförnyelser. Dessa är mycket generöst tilltagna och går med undantag för marinen långt utanför tidigare gränser. När det gäller flyget höjes därjämte nästan varje år den i samband med planen fastställda kvoten. Dessa höjningar har motiverats antingen med utvidgning av flygvapnet eller med tekniska förändringar som alltid blir mycket kostnadskrävande.

Denna form för planering har inte representerat någon verklig plan eller kunnat ge en bestämd uppfattning om ens de närmaste årens militärutgifter. Den har däremot gett impulser till den fortsatta upprustningen och ständigt animerat den militära sakkunskapen till nya framstötar för respektive vapenslag liksom för krigsorganisationen som helhet.

ÖB-planen förutser en utveckling av de tekniska vapnen på den levande värnkraftens bekostnad. Hittills har beräknats att ungefär hälften av för-

svarskostnaderna kommit på materielen. ÖB-planen beräknar att materielen skall erhålla 75 %. För att förverkliga densamma skulle armén reduceras med 12 bataljoner och 14 större lokalförsvarsförband, kryssarna så småningom jämte en del av jagarna försvinna ur flottan. Däremot skulle bombflyget utbyggas femtio procent och jaktflyget med 18 procent, varvid ytterligare två flottiljer skulle ombildas till nattjakt.

Denna inriktning på tekniska vapenslag och prisgivning av den levande värnkraften i försvarsorganisationen har inget stöd i de senaste årens erfarenheter. Både det andra världskriget liksom krigen i Korea och Vietnam bevisade tvärtom att flyget spelade en relativt underordnad roll och att dess betydelse begränsades till att vara ett hjälpmedel åt övriga vapenslag, särskilt åt armén.

Inriktningen på att utbygga bombflyget svarade inte heller mot de slutsatser som vid andra världskrigets slut drogs av den militära expertisen i vårt land. Dessa gick i stället ut på en begränsning av bombflyget, helst en avveckling av detsamma, till förmån för jaktflyget. Detta svarar också bättre till de defensiva uppgifter som ett neutralitetsförsvar borde ha.

Det svenska flygvapnet var vid krigsutbrottet väsentligen ett bombflyg. Krigserfarenheterna bestyrkte att detta var en felspekulation av den svenska sakkunskapen. Om vårt land indragits i kriget skulle vi i realiteten ha varit utan ett verkligt flygförsvar på grund av förkrigstidens militära feldispositioner.

ÖB-planen pekar hän mot en upprepning av samma ödesdigra felberäkning.

ÖB-planen uppställer som betingelse för att den tänkta försvarsorganisationen skall kunna fungera i krig att den tillförsäkras leveranser utifrån. Planen prisger alltså segheten och uthålligheten till förmån för en kortvarig men intensiv kraftutveckling. Några sannolikhetsskäl anges inte för att Sverige under det tänkta krigsfallet skulle kunna vinna den förnyelse och komplettering av krigsmaskinen förutan vilken den efter mycket kort tid måste stanna av sig själv. De historiska erfarenheterna från två världskrig talar inte heller för att planens grundläggande betingelse skall kunna uppfyllas.

Lika ogenomtänkt är den uppställda betingelsen att Sverige om några år skall förfoga över atomvapen liksom kemiska och biologiska vapen. De sistnämnda vapnen är som bekant folkrättsligt kriminaliserade, och Sverige har förbundit sig att inte använda sådana. Atomvapen kan Sverige inte självt framställa, åtminstone inte under det närmaste årtiondet. De kan inte köpas för pengar. Priset för dem är enligt dessa vapens anhängare att Sverige ger upp sin handlingsfrihet, alliansfriheten och neutraliteten. Detta pris vill det svenska folket inte betala. Men ändå är detta en viktig del av planen!

ÖB-planen utgår från en rad illusioner, till vilka idén med periferiförsvaret hör. Försvar av landet utanför dess gränser motiverar alltså den föreslagna inriktningen på tekniska vapen. Men eftersom inte ens världens starkaste land kunde utforma ett sådant försvar under det andra världskriget utan

fick under åratals uppge väldiga områden åt angriparen måste periferiförsvaret för ett litet land framstå som rena illusionsmakeriet.

Ett försvar som skall stänga gränserna för en angripare — som ändå aldrig kan stängas i flygets århundrade — blir ytterst sårbart. Detta gäller i särskilt hög grad om dess kärna skall vara ett krigsflyg, som enligt alla krigserfarenheter behöver nio timmar på marken för att vara en timme i luften, som på flygfältet är nästan hjälplöst utlämnat åt angriparen, som är beroende av väder och vind och av en väldig organisation för att kunna fungera.

ÖB-planens rekommendationer till förmån för ett starkt stridsvagnsvapen visar samma kapitulation för tekniken. Detta vapen har delvis flygvapnets svagheter. Det är beroende av tillförsel utifrån, det är synnerligen dyrbart och sårbart, och dess användning är begränsad till en mindre del av den svenska terrängen.

Vi har tidigare berört den autoritära andan och inriktningen inom försvarets ledande instanser. Detta skapar en klyfta mellan folket och försvaret och utgör ett allvarligt hinder för att utveckla folkets väldiga kampförmåga och försvarskraft mot en framtida angripare. Utan en verklig demokratisering av försvaret kan det inte bli tal om ett starkt folkförsvar. Och ändå skulle en förändring på detta område och ett gevär hos varje svensk till ett billigt pris ge en helt annan styrka och uthållighet än de nuvarande paradvapnen som uppnår sin högsta styrka under fred.

Detta är några viktiga invändningar som kan resas mot ÖB-planen. Men just på dessa områden har de partiella reformerna och de upprättade materielplanerna gått på ÖB-planens linje och motverkar strävandena till en allvarlig prövning om vägar, medel och metoder för att skapa ett ekonomiskt försvar med den levande väpnarkraften som kärna, vilket motsvarar anspråken på seghet, uthållighet, elasticitet och slagkraft.

ÖB-planen liksom de olika materielplanerna och statsmakternas hittillsvarande dispositioner har skapat en förvirrande situation, men detta försvagar inte kravet på en verklig omprövning av den svenska försvarspolitikens problem liksom av försvarskrafternas storlek och sammansättning. Tvärtom framstår just med tanke på förvirringen, planlösheten och den allt märkligare inriktningen av statsmakternas dispositioner och motiveringar ännu starkare kravet på en verklig kartläggning och framtidsplan för det svenska försvaret.

Föregående sommar tillsatte regeringen en s. k. parlamentarisk utredning för att bearbeta ÖB-planen och andra försvarsproblem. Enligt försvarsministern skall detta arbete genomföras förutsättningslöst utan några bestämda direktiv från statsmakternas sida. Detta är inte bara ett fattigdomsbevis. Det måste väsentligt försvåra den parlamentariska kommissionens arbete och möjlighet att uppnå några resultat vid sidan av den s. k. sakkunskapens uppfattningar och önskemål.

Detta borde riksdagen så mycket mindre finna riktigt, som det var denna som framställde kravet om en parlamentarisk utredning och därvid sär-

skilt underströk vikten av att motverka den oavbrutna ökningen av försvarsutgifterna.

Vi föreslår därför,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär att sådana direktiv utformas för den tillsatta parlamentariska försvarsutredningen att den kommande försvarsorganisationen skall fylla uppgifterna att

1) vara ett neutralitetsförsvar i stället för en efterapning av stormakternas krigsorganisation;

2) att huvudvikten skall läggas vid den levande värnkraften, som skall ges en god utrustning och bli oberoende av tillförsel utifrån för att under längre tid kunna fungera och även under en eventuell ockupations förhållanden kan fortsätta försvarskampen;

3) att alla planer på anskaffning av atomvapen avskrivs;

4) att motsvarande hållning intas till planerna på att skaffa kemiska och biologiska vapen;

5) att sådana besparingar åstadkommes genom minskning av tekniska vapen som reducerar de samlade försvarsutgifterna till den nivå som riksdagen fann rimlig 1948 — alltså minus en miljard kronor; samt

6) att en verklig demokratisering av försvaret uppnås.

Stockholm i januari 1956

H. Hagberg

Helmer Holmberg

Gerda Nilsson